Odnos autobiografskog pamćenja, samopercepcije i metakognicije.

Pavić, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:792418

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Ena Pavić

ODNOS AUTOBIOGRAFSKOG PAMĆENJA, SAMOPERCEPCIJE I METAKOGNICIJE

Diplomski rad

Mentor: professor emeritus Vladimir Kolesarić

Osijek, 2016.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za psihologiju

Studij: diplomski studij psihologije

Ena Pavić

ODNOS AUTOBIOGRAFSKOG PAMĆENJA, SAMOPERCEPCIJE I METAKOGNICIJE

Diplomski rad

Područje društvenih znanosti, polje psihologija, grana opća psihologija

Mentor: professor emeritus Vladimir Kolesarić

Osijek, 2016.

Sadržaj

Uvod 1
Autobiografsko pamćenje 1
Funkcionalni pristup autobiografskom pamćenju 3
Funkcije autobiografskog pamćenja. 3
Spolne razlike u socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja 5
Samopercepcija 5
Spolne razlike u samopercepciji 8
Metakognicija 8
Spolne razlike u metakogniciji 9
Odnos metakognicije i direktivne funkcije autobiografskog pamćenja. 10
Cilj istraživanja 11
Problemi 11
Hipoteze 11
Metoda 12
Sudionici 12
Instrumenti 12
Postupak 14
Rezultati 15
Rasprava 18
Povezanost direktivne funkcije autobiografskog pamćenja i zabrinutosti 19
Povezanost socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena samopercepcije 20
Spolne razlike na mjerama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije Bliska prijateljstva 23
Prednosti, ograničenja i smjernice za buduća istraživanja 25
Zaključak 26
Literatura 27

Odnos autobiografskog pamćenja, samopercepcije i metakognicije

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos autobiografskog pamćenja, samopercepcije i metakognicije kao i utvrditi spolne razlike u korištenju socijalne funkcije autobiografskog pamćenja, u razini zabrinutosti i u samopercepciji koja se odnosi na doživljaj sebe u bliskim prijateljstvima. U istraživanju je sudjelovalo 272 studenta trećih godina preddiplomskih studija i prvih godina diplomskih studija Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Instrumenti koji su korišteni u istraživanju su Skala razmišljanja o životnim iskustvima, Upitnik metakognicije i Profil samopercepcije za studente. Kao što se očekivalo, utvrđena je pozitivna povezanost metakognicije i direktivne funkcije autobiografskog pamćenja. Istraživanjem je također utvrđeno kako je socijalna funkcija autobiografskog pamćenja statistički značajno, ali neznatno pozitivno povezana s dvije socijalne domene samopercepcije, a to su Odnos s roditeljima i Humor. Pretpostavilo se da će studentice u odnosu na studente imati više rezultate na mjerama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije. Utvrđeno je kako postoji statistički značajna razlika za subskalu Bliska prijateljstva, pri čemu su studentice imale više rezultate, dok spolne razlike nisu utvrđene za socijalnu funkciju. Suprotno pretpostavci, studenti su imali statistički značajno više rezultate na mjerama zabrinutosti od studentica.

Ključne riječi: autobiografsko pamćenje, samopercepcija, metakognicija, spolne razlike

Relationship between autobiographical memory, self – perception and metacognition

The aim of this study was to examine the relationship between autobiographical memory, self – perception and metacognition and to examine gender differences in worry, social function of autobiographical memory and self – perception of close friendships. Sample consisted of 272 college students of different faculties of University J.J. Strossmayer in Osijek. The following instruments were used: Thinking About Life Experiences – TALE, Self – Perception Profile for College Students and Meta – Cognition Questionnaire. As expected, the results showed positive relationship between metacognition and directive function of autobiographical memory. The study showed a statistically significant low positive relationship between social function of autobiographical memory and two social domains of self – perception which are Parent relationships and Humor. It was assumed that female students will score higher than male students on measures of worry, social function of autobiographical memory and social domain of self – perception. It has been found statistically significant difference for subscale of Close friendships, wherein female students scored higher, while gender differences were not found for social function. Contrary to the assumption, male students scored statistically significant higher than female students on measures of worry.

Keywords: autobiographical memory, self – perception, metacognition, gender differences

Uvod

Autobiografsko pamćenje

Tulving je 1972. godine učinio distinkciju između dva oblika deklarativnog pamćenja, semantičkog i epizodičkog (Tulving, 2002). Semantičko pamćenje čine sjećanja na prošla iskustva, ono nije vezano uz specifično vrijeme i mjesto, već predstavlja općenito znanje o svijetu. Suprotno, epizodičko pamćenje se odnosi na sjećanje specifičnih epizoda koje su se dogodile u određeno vrijeme i na određenom mjestu. Prema Tulvingovoj konceptualizaciji, postoje dvije komponente epizodičkog pamćenja: spacijalno – temporalni kontekst i samospoznajno znanje. Spacijalno – temporalni kontekst predstavlja reprezentaciju epizodičkog pamćenja, dok se samospoznajno znanje odnosi na osjećaj da je osoba doživjela određeni događaj na određenom mjestu i vremenu u prošlosti ili ono što se danas naziva mentalnim putovanjem kroz vrijeme (Tulving, 2002). Većina istraživanja epizodičkog pamćenja pretpostavlja da utvrđivanje spacijalno – temporalnog konteksta istovremeno upućuje na samospoznajno znanje, no zapravo to su dvije teorijski i empirijski odvojene komponente. Samospoznajno znanje se odnosi na autobiografsko pamćenje, tj. na sjećanje osobne uključenosti u doživljene događaje. Doživljeni događaji i iskustva s okolinom mogu utjecati na razvoj samopoimanja. Samopoimanje se odnosi na mentalnu sliku samoga sebe koja je cjelovita i organizirana. To je subjektivni doživljaj vlastitog ja i osobna percepcija sebe (Koller – Trbović, 1995). Aktivnosti i funkcije samopoimanja proizlaze iz njegova tri glavna aspekta. Prvi je refleksivna svjesnost koja omogućuje ljudima da budu svjesni sebe i uče o sebi. Drugi aspekt samopoimanja je da omogućuje socijalnu povezanost s drugima. Samopoimanje regulira namjere i omogućava osobi učinkovito funkcioniranje u socijalnoj okolini. Osoba može učinkovito funkcionirati u svojoj okolini ako je usvojila prosocijalna ponašanja poput suradnje, pomaganja i dijeljenja te sposobnost kontrole impulzivnog ponašanja. Osobe aktivno konstruiraju samopoimanje sudjelovanjem u svom socijalnom okruženju, a samopoimanje olakšava prilagođavanje i sudjelovanje u takvim okruženjima. Trećim aspektom može se smatrati njegova izvršna funkcija koja kontrolira okolinu osobe, ali i samo samopoimanje (Baumeister, 1998). Aktivna regulacija samopoimanja potrebna je za ostvarivanje postavljenih ciljeva ili mijenjanje navika. Kada je izvršna funkcija samopoimanja narušena, osoba se može uključiti u ponašanja koja narušavaju njenu dobrobit poput zlouporabe opojnih droga ili alkohola. Sposobnost preuzimanja subjektivne perspektive prema prošlosti zahtijeva najmanje tri dodatna uvjeta izvan epizodičkog spacijalno – temporalnog konteksta: 1) reprezentaciju

samopoimanja koje je proživjelo događaj i to ne samo tako da se događaj dogodio, već da se dogodio baš meni; 2) samopoimanje koje ima mentalna stanja koja pružaju perspektivu ili određeni pogled na prošlost te da su ta mentalna stanja kontinuirana u vremenu; 3) prethodna mentalna stanja koja su kauzalno povezana s kasnijim mentalnim stanjima i koja su vremenski povezana na smisleni način. Svaki od tri uvjeta se oslanja na razvoj višestrukih socijalnih i kognitivnih vještina koje se razvijaju tijekom predškolske dobi i omogućuju razvoj autobiografskog pamćenja. Neke od tih kognitivnih vještina su povezivanje uzroka i posljedice, zaključivanje, rješavanje problema, mašta i kreativnost. Socijalne vještine koje se razvijaju u predškolskoj dobi su samootkrivanje, izražavanje osjećaja, poštivanje pravila, suradnja, dijeljenje s drugima (Fivush, 2012).

Baddeley (1988; prema Kihlstrom, 2009) je odredio autobiografsko pamćenje kao epizodičko pamćenje nasuprot semantičkom. Autobiografska sjećanja su deklarativne prirode jer se odnose na stvarno znanje, ali su i epizodičke prirode jer predstavljaju događaje koji imaju jedinstveni položaj u prostoru i vremenu.

Istraživanja autobiografskog pamćenja promijenila su se u posljednjih 35 godina. Dotada je pristup autobiografskom pamćenju bio gotovo isključivo psihoanalitički ili klinički i odnosio se na dijagnostiku i terapiju. U proteklih 35 godina istraživači su prihvatili kognitivni pristup te interpretiraju autobiografsko pamćenje unutar tog teorijskog okvira (Cohen i Conway, 2007). Howe i Courage (1993; prema Nelson i Fivush, 2004) smatraju kako pojava kognitivnog samopoimanja, odnosno razumijevanje samoga sebe, označava početak autobiografskog pamćenja, jer ono bez njega nije moguće. S pojavom kognitivnog samopoimanja, samopoimanje postaje kategorija za organiziranje osobnih sjećanja na isti način na koji kategorije općenito omogućuju organizaciju informacija i njihovo dosjećanje.

Tijekom posljednja dva desetljeća područje znanstvenog istraživanja pamćenja značajno se proširilo. Prije toga su eksperimentalna istraživanja bila usredotočena gotovo isključivo na strukturu, organizaciju i točnost pamćenja. Većina tih istraživanja bila je provedena u kontroliranim laboratorijskim uvjetima pri čemu su se kao podražajni materijal koristili brojevi, riječi i besmisleni slogovi. Pomoću takvih eksperimenata nije bilo moguće razumjeti na koji način ljudi pamte osobna iskustva (Pillemer, 2003).

Osobna iskustva su obično pohranjena bez svjesne namjere da se zapamte i kasnije produciraju. Moguće je utvrditi nekoliko dimenzija autobiografskog pamćenja:

1) Autobiografska sjećanja ponekad se mogu sastojati od biografskih činjenica. Ta vrsta činjeničnog pamćenja je ono što Tulving naziva spoznajno pamćenje i razlikuje se od samospoznajnog pamćenja koje je iskustveno.

2) Brewer (1986; prema Cohen i Conway, 2007) smatra kako sjećanja variraju ovisno o tome jesu li istovjetna doživljenom događaju ili su njegova rekonstrukcija. Neka osobna sjećanja nalikuju doživljenom događaju zato što su živopisna i sadržavaju značajan broj nevažnih detalja. Međutim, neka osobna sjećanja nisu točna i ponekad sadržavaju interpretacije koje su stvorene gledajući unatrag na događaje, što navodi na zaključak kako su ta sjećanja rekonstruirana.
3) Autobiografska sjećanja mogu biti reprezentirana iz perspektive promatrača ili iz osobne perspektive. Nigro i Neisser (1983; prema Cohen i Conway, 2007) su istraživanjem ustanovili kako se ljudi prilikom prisjećanja većinom prisjećaju događaja koje su promatrali, a ne koje su osobno doživjeli. Takva sjećanja koja su nastala promatranjem ne mogu biti istovjetna doživljenom događaju i vjerojatno su rekonstruirana. Nigro i Neisser (1983; prema Cohen i Conway, 2007) izvijestili su kako je vjerojatnije da su nedavna sjećanja nastala osobnim doživljavanjem, a da su starija sjećanja vjerojatnije nastala promatranjem događaja te da su rekonstruirana.

Funkcionalni pristup autobiografskom pamćenju. Osamdesetih godina prošlog stoljeća započelo je razdoblje ispitivanja funkcije autobiografskog pamćenja u čovjekovom svakodnevnom životu. Funkcionalnim pristupom pamćenju ne pokušava se odrediti koje su informacije točne ili netočne, stvarne ili pristrane, već se pokušava razumjeti kako sustav pamćenja funkcionira tijekom interakcije osobe s okolinom, a osobito zašto se pojedinci prisjećaju događaja na način na koji se prisjećaju. Autobiografsko pamćenje podrazumijeva mnogo više od pasivnog pamćenja doživljenih događaja, ono također aktivno utječe na trenutne misli, stavove i ponašanja (Pillemer i Kuwabara, 2012). U sklopu funkcionalnog pristupa, osoba se ne promatra samo kao procesor informacija, već kao organizam koji obrađuje informacije tako da se naglasak umjesto na kapacitet i točnost pamćenja stavlja na funkciju pamćenja ili njegovu korist (Bluck i Alea, 2011). Autobiografsko pamćenje implicitno uključuje razmišljanje o prošlosti u sadašnjosti (Bluck, 2003).

Funkcije autobiografskog pamćenja. Pojam „funkcija“ podrazumijeva korist pamćenja za ljudski organizam u interakciji sa svijetom u kojem se nalazi. Funkcija podrazumijeva usklađenost osobe i njene okoline pri čemu su i osoba i okolina dinamični i promjenjivi: osoba mora neprestano mijenjati i prilagođavati svoje shvaćanje svijeta ako želi napredovati (Bluck, 2009).

Pod pojmom *funkcije* podrazumijevaju se razlozi za prisjećanje ili korištenje autobiografskog pamćenja ili motivacija za prisjećanje. Pri tome, pojam funkcija se ne izjednačava s pojmom adaptacije niti se ističe adaptivna ili maladaptivna priroda prisjećanja

prošlosti (Bluck i Alea, 2011). Pojam adaptacije kod pamćenja se očituje u tome što omogućava pojedincu da se prilagodi na brze promjene u okolini (Kihlstrom, 2009).

Bluck i Alea (2002) su odredile tri općenite funkcije autobiografskog pamćenja: funkciju održavanja samopoimanja, socijalnu i direktivnu funkciju. Funkcija održavanja samopoimanja uključuje dosjećanje autobiografskih iskustava kako bi se održao osjećaj da je netko ista osoba tijekom vremena. Conway (1996; prema Bluck, 2003) tvrdi kako autobiografsko znanje ovisi o njegovoj sposobnosti da podupire i unaprjeđuje kontinuitet i razvoj samopoimanja. Autobiografsko znanje sastoji se od nekoliko razina, a one uključuju životne periode, znanje o općenitim događajima i znanje o specifičnim događajima (Crane, Goddard i Pring, 2009). Autobiografsko znanje može biti osobito važno kada se osoba nalazi u situaciji koja zahtijeva promjenu u samopoimanju (Bluck, 2003). Mnogi istraživači se slažu kako se kontinuitet samopoimanja tijekom odrasle dobi održava unutar zavisnog odnosa samopoimanja i autobiografskog pamćenja (Bluck i Levine, 1998).

Socijalna funkcija uključuje dosjećanje doživljenih iskustava u situacijama kada treba uložiti napor u razvoj, održavanje i poboljšanje socijalnih odnosa s drugima u okolini. Neisser (1988) smatra kako je socijalna funkcija autobiografskog pamćenja njegova temeljna funkcija. Autobiografsko pamćenje pruža sadržaj za razgovor pa prema tome općenito olakšava socijalne interakcije (Cohen, 1998). Dijeljenje osobnih sjećanja čini razgovor iskrenijim pa prema tome i vjerodostojnijim i uvjerljivijim. Istraživanja socijalne funkcije autobiografskog pamćenja usmjerila su se na dosjećanje iskustava u funkciji započinjanja odnosa u novim okruženjima gdje su druge osobe nepoznate, pri čemu osobe drugima pružaju autobiografske informacije o sebi. S druge strane, kada se osobe već nalaze u odnosu koji traje, dosjećanje osobnih ili zajedničkih uspomena može služiti povećanju razine intimnosti u odnosu (Bluck, Alea i Demiray, 2010). Bluck, Alea, Habermas i Rubin (2005) su istraživanjem utvrdili kako mlađe odrasle osobe izvješćuju o dosjećanju i dijeljenju autobiografskih iskustava kako bi njegovale postojeće socijalne odnose, poput razvijanja i jačanja prijateljstava.

Direktivna funkcija uključuje prisjećanje prošlih iskustava kako bi se upravljalo trenutnim rješavanjem problema kao i budućim ponašanjem (Bluck i Alea, 2011). Problemi u trenutnom okruženju ponekad se mogu riješiti dosjećanjem autobiografskih iskustava: ukoliko se osoba suoči s problemom, prisjeća se situacija koje su slične trenutnom problemu i koristi pamćenje kako bi riješila taj problem (Bluck i Alea, 2002). Pillemer (1998) smatra kako specifične epizode mogu biti snažni upravljači ponašanja kada se suočavamo s izazovima u trenutnom okruženju i ta specifična sjećanja se često pojavljuju nevoljno kada su potrebna da odgovore na trenutne brige. No, postoji mali broj istraživanja u kojima se ispitivala direktivna

funkcija autobiografskog pamćenja. To je donekle iznenađujuće s obzirom da su sudionici u prijašnjim istraživanjima (npr. Bluck, Alea, Habermas i Rubin, 2005) izvijestili kako je to najčešći razlog dosjećanja autobiografskih iskustava. Jedan od razloga zbog kojih nema mnogo istraživanja o direktivnoj funkciji jest taj da njena upotreba u širem smislu može biti temelj upotrebe socijalne funkcije i funkcije održavanja samopoimanja, a te dvije funkcije su dostupnije svijesti osobe nego direktivna funkcija pa su stoga one i prikladnije za istraživanje (Bluck, 2003). Uporaba direktivne funkcije može ovisiti o vještinama autobiografskog rasuđivanja koje se razvijaju u odrasloj dobi. Autobiografsko rasuđivanje je vještina povezivanja samopoimanja s iskustvima. Osobe prosuđuju, interpretiraju i procjenjuju svoja sjećanja što vodi do novih zaključaka i uvida (Habermas i Bluck, 2000).

Spolne razlike u socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja. U kontekstu autobiografskog pamćenja, žene pričaju o sjećanjima duže, detaljnije, živopisnije, s više emocija i usmjerenije na odnose za razliku od muškaraca (Pohl, Bender i Lachmann, 2005). Žene i muškarci imaju i pamte različita životna iskustva ili mogu iste događaje pamtiti različito (Pohl, Bender i Lachmann, 2005). Jedan od mogućih razloga spolnih razlika prilikom dosjećanja je različit način razgovaranja i prisjećanja doživljenih iskustava koje roditelji vode sa svojom djecom. Čini se kako roditelji koriste spolno specifične stilove prilikom prisjećanja uspomena sa svojom djecom. Detaljniji opisi i emocionalniji aspekti pamćenja pronađeni su u raspravama roditelja s kćerima, no ne i sa sinovima (Fivush, Berlin, McDermott Sales, Mennuti – Washburn i Cassidy, 2003). Kao posljedica, moguće je da žene posjeduju detaljnija i koherentnija emocionalna sjećanja nego muškarci te da ih više vrjednuju (Alea i Bluck, 2007). Kao krajnji ishod toga moguće je da se žene snažnije definiraju u terminima autobiografskog pamćenja od muškaraca. No, nisu u svim istraživanjima utvrđene razlike u funkciji spola (npr. Bluck i Alea, 2009; Rubin, Schulkind i Rahhal, 1999) stoga bi ih bilo korisno ispitati i na uzorku u ovom istraživanju. Ovim istraživanjem prvi put u Hrvatskoj ispitat će se funkcije autobiografskog pamćenja te će se nastojati razjasniti spolne razlike u korištenju njegove socijalne funkcije, odnosno u kojoj mjeri studentice u odnosu na studente razmišljaju i razgovaraju o prošlosti kako bi započele ili održale socijalne odnose.

Samopercepcija

Samopercepcija se može definirati kao sposobnost različitog zahvaćanja vlastitog ponašanja i njegovih kontrolirajućih varijabli – samopersuazije i samokontrole. Temeljna zadaća samokontrole je samoevaluacija. Bez povratne informacije o tome kako osoba napreduje u odnosu na postavljene ciljeve, učinkovita samokontrola je gotovo nemoguća (Taylor, Neter i

Wayment, 1995; prema Beyer, 1998). Samopercepcija proizlazi iz socijalne interakcije u kojoj osobe koriste ponašanje i njegove kontrolirajuće varijable kako bi se u interakciji dodijelile određene atribucije (Bem, 1967). Dosadašnji pristupi samopercepciji mogu se podijeliti u dvije perspektive: unidimenzionalna i multidimenzionalna. Unidimenzionalna perspektiva predstavljena je kroz modele i instrumente kasnih 60 – ih i 70 – ih godina prošlog stoljeća, kao na primjer kroz rad Coopersmitha (1967; prema Neemann i Harter, 2012) i Piersa i Harrisa (1969; prema Neemann i Harter, 2012). Ovi modeli se temelje na pretpostavci kako je samopoimanje unitaran konstrukt i kako se najbolje procjenjuje ispitivanjem kako se netko osjeća u društvu vršnjaka, roditelja ili u školi i da se te procjene mogu sažeti u jednu cjelokupnu procjenu nečijeg samopoimanja. Takav jedan rezultat koji predstavlja općeniti koncept samopoimanja, može biti povezan s različitim konstruktima ili indikatorima dobrobiti. No, nakon Bandurinog (1977) uvođenja konstrukta percipirane samoefikasnosti, razvija se i konstrukt multidimenzionalne samopercepcije prema kojemu osoba percipira vlastitu vrijednost samovrednovanjem u specifičnim domenama kompetencija. Multidimenzionalna perspektiva može se uočiti i u radu Rosenberga (1979; prema Neemann i Harter, 2012) koji, iako se usredotočio na istraživanje globalnog samopoštovanja, je smatrao kako se ljudi različito samovrednuju u različitim domenama života.

Jedna od funkcija samopercepcije je zaključivanje o vlastitim internalnim kvalitetama, osobinama, stavovima i preferencijama. Slično, samopoštovanje se može promatrati kao skup samoevaluacija u specifičnim domenama života. Samopoštovanje sadrži četiri komponente: 1) osjećaj samopouzdanja, 2) osjećaj pripadnosti grupama, 3) svijest o vlastitim vještinama i kvalitetama i 4) samopercipirana kompetencija u odnosu na osobne ciljeve i uspjehe (Nader – Grosbois, 2014). Samopoštovanje se odnosi na način kako ljudi procjenjuju vlastite sposobnosti i atribute. Prema ovoj perspektivi, ljudi posjeduju različite razine samopoštovanja u različitim područjima života. Neka osoba može imati visoko samopoštovanje u području atletskih sposobnosti, ali nisko samopoštovanje u području umjetnosti, dok druga osoba može imati nisko samopoštovanje u području akademskih sposobnosti, ali visoko samopoštovanje u području socijalnih odnosa (Brown i Marshall, 2006).

Pretpostavlja se da su osobe koje imaju visoku razinu samopoštovanja psihički zdravije i sretnije, a da su osobe s niskim samopoštovanjem često uznemirene, ljute i anksiozne te su vjerojatno depresivne. Utvrđena je pozitivna povezanost samopoštovanja i zadovoljstva sobom te s učinkovitim nošenjem s izazovima i negativnim povratnim informacijama (Taylor i Brown, 1988). Iako postoje negativne posljedice povezane s pretjerano visokim samopoštovanjem, čini se kako većina osoba s visokim samopoštovanjem vodi sretne i produktivne živote. Suprotno,

osobe s niskim samopoštovanjem imaju negativniji pogled na svijet i njihov negativni doživljaj sebe utječe na percepciju svega oko njih (Baumeister, 1998).

Leary, Tambor, Terdal i Downs (1995) predložili su teoriju sociometra koja pretpostavlja da ljudi imaju elementarnu potrebu za pripadanjem koja je utemeljena u našoj evolucijskoj prošlosti. Prema toj teoriji samopoštovanje je kontrolor vjerojatnosti socijalnog isključenja. Kada se ljudi ponašaju na način koji povećava vjerojatnost da će biti odbačeni, oni doživljaju smanjenje razine samopoštovanja. Prema tome, samopoštovanje služi kao sociometar socijalnog prihvaćanja ili odbacivanja. Na razini crte ličnosti, oni s visokim samopoštovanjem imaju „sociometre" koji u različitim situacijama konzistentno procjenjuju da je vjerojatnost odbacivanja mala i zbog toga se takve osobe ne brinu kako ih drugi percipiraju. Suprotno, oni s niskim samopoštovanjem imaju „sociometre" koji upućuju na skorašnju vjerojatnost odbacivanja i zbog toga su visoko motivirani upravljati svojim dojmom kojeg ostavljaju na druge. Postoji mnogo dokaza koji podupiru teoriju sociometra, uključujući nalaz da je nisko samopoštovanje visoko povezano sa socijalnom anksioznošću. Iako „sociometar" povezuje samopoštovanje s evolucijskom potrebom za pripadanjem, ta teorija s ostalima dijeli ideju kako se socijalne situacije moraju uzeti u obzir kako bi se procijenilo nečije samopoštovanje.

Osobe svojim ponašanjem žele povećati socijalnu prihvaćenost. Tu socijalnu prihvaćenost moguće je ostvariti pomoću socijalne funkcije autobiografskog pamćenja koja uključuje prisjećanje kako bi se razvili, održali i poboljšali socijalni odnosi (Bluck, 2003). Mlađe odrasle osobe izvješćuju o dosjećanju i dijeljenju autobiografskih iskustava kako bi njegovali postojeće socijalne odnose, poput razvijanja i jačanja prijateljstava (Bluck i sur., 2005). Nekoliko istraživanja upućuje da osobe koje koriste sjećanja o svojim odnosima s drugima, izvješćuju o bliskijima i više zadovoljavajućim odnosima (Alea i Bluck, 2007). Ustanovljeno je kako osobe selektivno pamte informacije koje su u skladu s njihovom samopercepcijom i češće se dosjećaju takvih informacija (Swann i Read, 1981). Pod pretpostavkom da su pojedinci motivirani steći socijalnu povratnu informaciju o sebi, tada bi trebali uložiti više truda u dosjećanje informacija koje su u skladu s njihovom samopercepcijom. Prilikom dosjećanja događaja koji su se dogodili tijekom socijalne interakcije, osobe mogu preferirati dosjećanje informacija koje potvrđuju njihovu samopercepciju. Na primjer, osobe koje sebe percipiraju kao društvene mogu preferirati dosjećanje pozitivnih informacija, a osobe koje sebe percipiraju kao nedruštvene mogu preferirati dosjećanje negativnih informacija koje proizlaze iz socijalne interakcije (Swann i Read, 1981).

Spolne razlike u samopercepciji. Beyer (1998) je provela istraživanje o spolnim razlikama u samopercepciji te o točnosti samoevaluacije na mjerama učinka. Muškarci su nakon izvršavanja zadatka točno procijenili svoj učinak na zadatku tipičnom za muškarce (pitanja o sportu), dok su žene podcijenile svoj učinak na tom zadatku. Nisu ustanovljene statistički značajne spolne razlike u samoevaluaciji na zadatku tipičnom za žene (pitanja o slavnim osobama) te na neutralnom zadatku (pitanja o književnosti i geografiji). To upućuje na zaključak kako žene ne percipiraju negativno svoj učinak općenito, već to čine na domenama koje su tipične za muškarce.

Provedena su brojna istraživanja koja sugeriraju kako se dječaci i djevojčice razlikuju u primarnom izvoru samopoštovanja, što kasnije može utjecati na samopercepciju interpersonalnih odnosa kod djevojčica i samopercepciju uspjeha kod dječaka. Josephs, Markus i Tafarodi (1992) izložili su muškarce i žene lažnoj povratnoj informaciji koja upućuje na to da su imali deficite na dimenziji učinka (natjecanje, individualno razmišljanje) ili na socijalnoj dimenziji (briga, interpersonalna integracija). Sukladno pretpostavkama, muškarci visokog samopoštovanja su u situaciji koja ugrožava njihovo samopoštovanje, povećali svoje procjene da će se uspješno angažirati u budućim ponašanjima koja zahtijevaju dobar učinak, dok su žene s visokim samopoštovanjem povećale svoje procjene da će se uspješno angažirati u budućim socijalnim ponašanjima. Čini se kako muškarci stječu samopoštovanje napredovanjem, a žene kroz dobre odnose s drugim osobama.

Meta–analizom spolnih razlika u specifičnim domenama samopercepcije nisu utvrđene statistički značajne razlike u socijalnim domenama samopercepcije (Gentile, Grabe, Dolan – Pascoe, Wells i Maitino, 2009). No, prilikom revidiranja Profila samopercepcije za studente (Neemann i Harter, 2012), kojim se ispituje percepcija vlastite vrijednosti u različitim područjima života, ustanovljena je statistički značajna razlika u spolu na subskali Bliska prijateljstva, pri čemu su studentice imale više rezultate. Subskala Bliska prijateljstva odnosi se na procjenu osobe može li ostvariti prijateljstva kroz koja bi dijelila osobne stvari s drugima. S obzirom na nejednoznačne rezultate u istraživanjima spolnih razlika u samopercepciji socijalnih odnosa, te razlike je potrebno dodatno ispitati.

Metakognicija

Metakognicija se definira kao znanje ili kognitivni proces koji je uključen u procjenu, nadziranje ili kontrolu kognicije (Wells, 2000). Obuhvaća vjerovanja, procese i strategije pomoću kojih osoba procjenjuje, nadzire i kontrolira svoje misli. Razlikuju se dva aspekta metakognicije: metakognitivno znanje i metakognitivna regulacija. Metakognitivno znanje su

informacije koje osoba ima o svojim mislima, o zadatku i strategijama učenja koje na to znanje utječu. Metakognitivna regulacija se odnosi na raspon izvršnih funkcija, poput usmjeravanja pažnje, nadziranja, provjeravanja, planiranja i prepoznavanja pogrešaka u izvođenju (Wells, 2000). Wells (Wells i Mathews, 1996) je razvio metakognitivni model zabrinutosti generaliziranog anksioznog poremećaja, prema kojem pojedinci koji razvijaju patološku zabrinutost imaju niz pozitivnih i negativnih vjerovanja o zabrinutosti. Zabrinutost definiramo kao lanac misli i slika, afektivno negativno nabijenih i relativno nekontrolabilnih koji predstavljaju pokušaj uključivanja u mentalno rješavanje problema čiji je ishod neizvjestan, a sadrži mogućnost jednog ili više negativnih ishoda (Borkovec, 1983; prema Fresco, Frankel, Mennin, Turk i Heimberg, 2002). Pozitivna vjerovanja o korisnosti zabrinutosti u rješavanju problema ili suočavanju potiču ponavljano korištenje zabrinutosti u takvim situacijama (Cartwright – Hatton i Wells, 1997). Zabrinutost se odnosi na svijest o intruzivnim, uglavnom negativnim idejama različitih sadržaja (Wells i Mathews, 1996).

U Wellsovom modelu pojava meta – zabrinutosti i upotreba zabrinutosti kao strategije povezani su s nizom vjerovanja o zabrinutosti. Postojanje pozitivnih i negativnih vjerovanja o zabrinutosti znači da su pojedinci koji patološki brinu, motivirani za nastavak korištenja strategija temeljenih na zabrinutosti, ali istovremeno i zabrinuti zbog „opasnosti“ njihovog korištenja. Posljedično, ukoliko prevladaju negativna vjerovanja o gubitku kontrole nad aktivnosti, osoba će nastojati izbjeći ili potisnuti tu aktivnost. Ti pokušaji kontrole doprinose problemu sa zabrinutošću na način da povećavaju istaknutost kognitivnih događaja i sprječavaju odbacivanje vjerovanja koja se odnose na „opasnosti zabrinutosti“. Postoje empirijski dokazi koji podupiru postojanje razlike između zabrinutosti o zabrinutosti i zabrinutosti usmjerenoj prema nekognitivnim događajima. Wells (1994; prema Cartwright – Hatton i Wells, 1997) je pokazao kako je jedna od tri pouzdane dimenzije zabrinutosti „zabrinutost o zabrinutosti“, odnosno „meta – zabrinutost“ koja se mjeri jednom od subskala Upitnika anksioznih misli. Navedena subskala sastoji se od čestica povezanih sa zabrinutošću oko kontrolabilnosti misli i procjenom misli kao intruzivnih. Wells i Carter (1999) su pokazali kako „meta–zabrinutost“ značajno korelira s izjavama sudionika da im zabrinutost predstavlja problem.

Spolne razlike u metakogniciji. Istraživanja pokazuju kako su žene češće zabrinute nego muškarci. Žene se češće susreću s nekontrolabilnim životnim stresorima, poput trudnoće, brige o djeci, nedostatka financijskih sredstava, što može podržati kognitivni stil kojeg karakterizira zabrinutost i ruminacija. I žene i muškarci percipiraju žene kao one koje su zabrinutije te zabrinutost smatraju primarno ženskom karakteristikom (Robichaud, Dugas i Conway, 2003).

Rezultati istraživanja pokazali su kako žene iskazuju značajno više zabrinutosti, kao i da imaju nižu razinu kognitivne sigurnosti. Netolerancija na nesigurnost, negativna orijentacija prilikom suočavanja s problemom (negativna problemska orijentacija), pozitivna uvjerenja o zabrinutosti i kognitivno izbjegavanje povezani su s nastankom i održavanjem brige. Osobe s negativnom problemskom orijentacijom sklone su probleme doživjeti kao prijetnje, a ne kao izazove, sumnjati u svoju sposobnost za njihovo učinkovito rješavanje te lako postati uznemirene i frustrirane kada se suoče s problemima (Dugas, Gagnon, Ladouceur i Freeston, 1998).

Odnos metakognicije i direktivne funkcije autobiografskog pamćenja. Zabrinutost podrazumijeva i metakognitivna vjerovanja koja se odnose na osobni značaj intruzivnih ili negativnih misli te uključuje suočavanje kroz ruminaciju, kao oblik rješavanja problema (Wells i Mathews, 1996). Ruminacija može odražavati pokušaje razumijevanja i dobivanja određene kontrole nad zabrinjavajućim životnim okolnostima (Martin i Tesser, 1996). Ranijim istraživanjima utvrđena je jaka korelacija između zabrinutosti i ruminacije na studentskom i kliničkom uzorku (Segerström, Tsao, Alden i Craske, 2000). Osobe koje često ruminiraju izrazito su usmjerene na sebe kako bi izbjegle posljedice svojih postupaka. Ta povećana svjesnost o sebi pomaže rastumačiti zašto osobe koje često ruminiraju koriste sjećanja kako bi naučile iz prošlih pogrešaka. Ruminacija je obično potaknuta problemima u postizanju ciljeva (Martin i Tesser, 1996). Ruminacija o neostvarenim ciljevima najjača je kada su ti ciljevi povezani s važnim ishodima. Prema tome, kada se važni ciljevi ne ostvare, osobe su sklonije ruminirati o problemima. Davey, Hampton, Farrell i Davidson (1992) su u svom istraživanju na studentima utvrdili pozitivnu povezanost između zabrinutosti i adaptivnog rješavanja problema te između zabrinutosti i traženja informacija kao oblika strategije za suočavanje s problemom. Istraživanje pokazuje kako je zabrinutost jedan od stilova upravljanja problemima koji sadrži traženje informacija i elemente usredotočenosti na problem te može biti inducirana stresom kada osoba ne može djelovati na temelju prikupljenih informacija o stresoru ili primijeniti strategije koje služe za nošenje sa stresom. Direktivna funkcija autobiografskog pamćenja može se koristiti kao pomoć pri rješavanju problema. Problemi u trenutačnoj okolini ponekad se mogu riješiti dosjećanjem autobiografskih iskustava: ako je osoba suočena s problemom, ona se može prisjetiti situacija koje su uključivale sličan problem i iskoristiti to sjećanje kako bi ga riješila (Bluck, Alea i Demiray, 2010). Specifične epizode mogu snažno upravljati ponašanjem kada se osoba suočava s izazovima u okolini te se one pojavljuju nenamjerno kada je potrebno odgovoriti na trenutačne brige (Pillemer, 1998).

Ovim istraživanjem želi se ispitati je li direktivna funkcija autobiografskog pamćenja, kao oblik pomoći pri rješavanju problema, povezana s metakognicijom, odnosno

zabrinjavajućim mislima kao jednim od stilova upravljanja problemima. Želi se ispitati i je li samovrednovanje pojedinca u različitim socijalnim odnosima povezano s upotrebom socijalne funkcije autobiografskog pamćenja, a zbog nejednoznačnih rezultata ispitati spolne razlike u metakogniciji, socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i samopercepciji bliskih prijateljstava.

Cilj istraživanja

Utvrditi povezanost između autobiografskog pamćenja, samopercepcije i metakognicije.

Problemi

1. Ispitati postoji li povezanost direktivne funkcije autobiografskog pamćenja i zabrinutosti.
2. Ispitati postoji li povezanost socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena samopercepcije.
3. Ispitati razlike u razinama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije u funkciji spola.

Hipoteze

H1. Postoji pozitivna povezanost između direktivne funkcije autobiografskog pamćenja i zabrinutosti jer osobe koje imaju više zabrinjavajućih misli češće koriste pamćenje kao pomoć pri rješavanju problema.

H2. Postoji pozitivna povezanost između socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena samopercepcije jer osobe koje se snažnije percipiraju kroz socijalne domene češće se dosjećaju socijalnih iskustava.

H3. Postoji razlika u razinama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije (Bliska prijateljstva) između studenata i studentica. Razina zabrinutosti će biti veća kod studentica nego kod studenata budući da je zabrinutost češće primjećena kod djevojaka i žena. Studentice će imati više rezultate na mjerama socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalne domene samopercepcije (Bliska prijateljstva) nego studenti budući da se djevojke i žene snažnije

definiraju u terminima autobiografskog pamćenja i imaju detaljnija socijalna sjećanja te se percipiraju uspješnijima u ostvarivanju bliskih prijateljstava.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 272 sudionika, 189 studentica i 83 studenta. Od toga je 96 studenata s Medicinskog fakulteta, 88 studenata s Ekonomskog fakulteta, 61 student s Odjela za kulturologiju i 27 studenata s Odjela za kemiju Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Prosječna dob sudionika je M=22.44 godine (SD=1.540). Sudionici su studenti trećih godina preddiplomskih i prvih godina diplomskih studija.

Instrumenti

Skala razmišljanja o životnim iskustvima. U istraživanju je korištena Skala razmišljanja o životnim iskustvima (Thinking About Life Experiences – TALE; Bluck i Alea, 2011) kojom se ispituju funkcije autobiografskog pamćenja. Na početku upitnika postavljena su dva pitanja koja se odnose na procjenu koliko osoba često razmišlja i razgovora s drugima o prošlim životnim iskustvima kako bi se procijenila opća tendencija dijeljenja i razmišljanja o prošlim iskustvima. Upitnik se sastoji od tri subskale: funkcija održavanja samopoimanja, socijalna funkcija i direktivna funkcija autobiografskog pamćenja i ukupno sadrži 15 čestica. Sudionici odgovaraju na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva, pri čemu 1 znači „gotovo nikada“, a 5 „vrlo često“.

Subskala funkcija održavanja samopoimanja predstavlja razmišljanje o prošlosti kako bi se razmotrilo je li se osoba promijenila ili je ostala ista tijekom vremena. Cronbach α za ovu subskalu iznosi .844. Subskala socijalna funkcija odnosi se na razmišljanje i razgovaranje o prošlosti s ciljem započinjanja ili održavanja socijalnih veza, odnosno upoznavanja drugih osoba i održavanja bliskosti u postojećim odnosima. Cronbach α za ovu subskalu iznosi .821. Subskala direktivna funkcija odnosi se na oslanjanje na prošlost osobe kako bi se upravljalo ponašanjem u sadašnjosti ili budućnosti. Cronbach α za ovu subskalu iznosi .789.

Profil samopercepcije za studente. U istraživanju je korišten i Profil samopercepcije za studente (Self – Perception Profile for College Students; Neemann i Harter, 1986; 2012). Upitnik je preveden i prilagođen za istraživanje na populaciji hrvatskih studenata 2005. godine (Najcer, 2005). Profil samopercepcije za studente sadrži subskalu Opće samopoštovanje i 12

subskala koje mjere različite dimenzije vrednovanja sebe (kreativnost, intelektualne kompetencije, školske kompetencije, poslovne kompetencije, sportske kompetencije, izgled, romantične veze, socijalna prihvaćenost, bliska prijateljstva, odnosi s roditeljima, humor, moralnost). Dvanaest subskala podijeljeno je na dvije glavne kategorije: kompetencije (prvih pet subskala) i socijalne odnose (preostalih sedam subskala). U ovom istraživanju korištene su samo subskale koje se odnose na socijalne odnose. Čestice subskale Izgled odnose se na razmišljanje o vlastitoj fizičkoj privlačnosti i je li osoba zadovoljna time kako izgleda. Subskala Romantični odnosi podrazumijeva vještinu razvijanja novih romantičnih odnosa te procjenjivanje koliko se osobe sviđaju jedna drugoj u romantičnom smislu. Subskala Socijalna prihvaćenost sadržava čestice o tome koliko je osoba zadovoljna svojim socijalnim vještinama i time da lako ostvari prijateljstva s drugima. Čestice subskale Bliska prijateljstva odnose se na to je li osoba usamljena zato što nema bliskog prijatelja s kojim bi dijelila osobne stvari te može li osoba ostvariti bliska prijateljstva. Subskala Odnos s roditeljima odnosi se na zadovoljstvo i slobodno ponašanje pred roditeljima te kako se osoba slaže s roditeljima. Čestice subskale Humor odnose se na smijanje vlastitim pogreškama i prihvaćanje šale na svoj račun. Na česticama subskale Moralnost osoba procjenjuje je li njezino ponašanje moralno.

Koeficijenti pouzdanosti Cronbach α za subskale koje se odnose na socijalne odnose raspona su od .688 do .772. Subskala Opće samopoštovanje sadrži 6 čestica, dok ostale subskale sadrže po 4 čestice. Svaka čestica se sastoji od dvije tvrdnje povezane veznikom *a*. Sudionici trebaju procijeniti koja tvrdnja ih bolje opisuje. Sudionici procjenjuju s kojom skupinom studenata se više identificiraju (lijeva ili desna tvrdnja) i zatim trebaju procijeniti je li to potpuno ili donekle točno za njih. Ovakav oblik čestica pokazao se učinkovitim za izbjegavanje davanja socijalno poželjnih odgovora. Na svakoj subskali polovica čestica počinje negativnom tvrdnjom kako bi se izbjegla tendencija odgovaranja uvijek istim odgovorom. Svaka čestica boduje se na skali Likertovog tipa od 1 do 4, pri čemu 1 znači najmanji stupanj slaganja s tvrdnjom, a 4 najviši stupanj slaganja s tvrdnjom. Ukupan rezultat je prosjek rezultata na svim česticama svake subskale.

	Potpuno točno za mene	**Donekle točno za mene**				**Donekle točno za mene**	**Potpuno točno za mene**
1.	☐	☐	Nekim studentima sviđa se kakvi su kao osobe	**a**	Drugi studenti bi željeli da su drugačiji.	☐	☐

Upitnik metakognicije. U istraživanju je korišten Upitnik metakognicije (Meta – Cognition Questionnaire; Cartwright – Hatton i Wells, 1997). Upitnik se sastoji od 65 čestica te mjeri vjerovanja i procese usmjerene na vlastite misli, tj. metakogniciju. Faktorska analiza podataka prikupljenih na studentima pet različitih generacija na hrvatskom uzorku pokazala je 6 faktorsku strukturu, sličnu onoj u originalnom istraživanju: nekontroliranost i opasnost, pozitivna vjerovanja, (ne)pouzdavanje u svoje mišljenje, zabrinutost, kognitivno samopouzdanje i negativna vjerovanja povezana s predrasudama, kažnjavanjem i odgovornošću (Kolesarić i Milić, 2014). Subskala nekontroliranost i opasnost se odnosi na vjerovanje kako je nužno kontrolirati svoju zabrinutost kako bi osoba mogla funkcionirati, vjerovanja o fizičkoj i mentalnoj opasnosti od zabrinutosti te da se zabrinutost ne može kontrolirati. Subskala pozitivna vjerovanja se odnosi na vjerovanje da nam zabrinutost pomaže u rješavanju problema i izbjegavanju neugodnih situacija te da je zabrinutost jedna od osobina normalne ličnosti. Subskala (ne)pouzdavanje u svoje mišljenje sadrži čestice koje se odnose na mišljenje osobe o učinkovitosti pamćenja i funkcioniranju pažnje. Subskala kognitivno samopouzdanje sastoji se od čestica koje se odnose na stupanj usmjerenosti i sigurnosti u vlastite misaone procese prilikom rješavanja nekog problema. Subskala negativna vjerovanja povezana s predrasudama, kažnjavanjem i odgovornošću sadrži čestice koje se odnose na negativne ishode koji bi se mogli dogoditi zbog određenih misli te osjeća li se osoba odgovornom da spriječi takve ishode. Neke od tih čestica upućuju na praznovjerje, odnosno da osoba može biti kažnjena ako ima određene misli. Koeficijenti pouzdanosti Cronbach α za sve subskale kreću se od .72 do .89. Sudionici odgovore daju na skali Likertovog tipa od 4 stupnja, od „ne slažem se“ do „zaista se slažem“. Ukupan rezultat na upitniku dobiva se zbrajanjem rezultata svih šest subskala, s time da se čestice 2, 5, 8, 10, 11, 18, 20, 21, 41, 44, 45, 49 i 64 rekodiraju.

Postupak

Ispitivanje je provedeno grupno, po dogovoru s profesorima u okviru nastave. Ispitivač se predstavio sudionicima i zamolio ih za suradnju. Naglašeno je kako se istraživanje provodi u sklopu diplomskog rada. Sudionici su zamoljeni odgovarati što iskrenije te da ne preskaču pitanja. Rečeno im je da odaberu samo jedan od ponuđenih odgovora uz svaku tvrdnju te da se obrate ispitivaču ukoliko postoje nejasnoće. Sudionicima je rečeno kako je sudjelovanje dobrovoljno i anonimno, kako će se podaci u upitnicima koristiti isključivo u svrhu znanstvenog istraživanja te da će biti zaštićeni uz poštivanje strogih pravila profesionalne etike u skladu s

Etičkim kodeksom psihologa i Zakonom o psihološkoj djelatnosti. Ispunjavanje upitnika u prosjeku je trajalo 20 minuta.

Rezultati

Distribucija rezultata provjerena je pomoću Kolmogorov – Smirnovljevim (K – S) testom normaliteta distribucije. Rezultati pokazuju kako se distribucije statistički značajno razlikuju od normalne (K – S vrijednosti u rasponu su od .067 do .182, $p<.05$). Vizualnom inspekcijom rezultata na temelju histograma i Q – Q dijagrama, utvrđeno je da odstupanja od normalne distribucije nisu velika, odnosno da distribucije imaju tendenciju normalne distibucije. Distribucije su u približno jednakom stupnju asimetrične u istom smjeru. Također, K – S vrijednosti su prilično blizu nule što upućuje na to da se distribucije ne razlikuju mnogo od normalne.

Field (2009) navodi kako kod velikih uzoraka Kolmogorov – Smirnovljev test može biti statistički značajan kada rezultati malo odstupaju od normalne distribucije. Stoga, uz dovoljno velik uzorak, može se pretpostaviti kako umjereno odstupanje od normalne distribucije neće imati značajne posljedice na zaključke izvedene iz rezultata parametrijskih testova. S obzirom na navedeno, prilikom obrade podataka korišten je parametrijski test, odnosno t – test.

Deskriptivna analiza

U *Tablici 1*. prikazana je deskriptivna statistika – aritmetičke sredine, standardne devijacije, indeks relativnog varijabiliteta u postotcima, minimalni i maksimalni ostvareni rezultat te koeficijenti unutarnje konzistencije varijabli koje su korištene u istraživanju.

Tablica 1. Deskriptivni podaci i koeficijenti unutarnje konzistencije svih varijabli koje su mjerene (N=272).

Varijabla	*M*	*SD*	IRV	min	max	α
Metakognicija	156.97	21.443	13.66	114	210	.885
Direktivna funkcija	17.41	3.794	21.79	6	25	.789

Socijalna funkcija	16.36	3.948	24.13	6	25	.821
Funkcija održavanja samopoimanja	14.02	4.493	32.05	5	25	.844
Bliska prijateljstva	2.93	0.655	22.35	1	4	.688
Socijalna prihvaćenost	2.89	0.643	22.25	1	4	.695
Fizički izgled	2.76	0.702	25.43	1	4	.772
Odnos s roditeljima	3.25	0.679	20.89	1	4	.726
Moral	3.11	0.610	19.61	1	4	.694
Romantični odnosi	2.57	0.725	28.21	1	4	.741
Humor	3.22	0.642	19.94	1	4	.739

Napomena. IRV – indeks relativnog varijabiliteta u postotcima

Na temelju Cronbach α koeficijenata može se ustanoviti kako je pouzdanost korištenih instrumenata umjereno do visoko zadovoljavajuća. Kline (1999; prema Field, 2009) navodi kako se zbog raznolikosti konstrukata u psihologiji mogu očekivati koeficijenti unutarnje konzistencije i niži od .70 te se stoga pouzdanost subskala Bliska prijateljstva, Socijalna prihvaćenost i Moral nalaze na granici zadovoljavajuće.

Povezanost zabrinutosti i direktivne funkcije autobiografskog pamćenja

Budući da se distribucije mjerenih varijabli statistički značajno razlikuju od normalne, kako bi se provjerilo postoji li statistički značajna povezanost između zabrinutosti i direktivne funkcije, izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije. Spearmanov koeficijent korelacije između zabrinutosti i direktivne funkcije autobiografskog pamćenja iznosi r_s (270)=.231, $p < .01$. Utvrđena je slaba statistički značajna pozitivna povezanost između zabrinutosti i direktivne funkcije. Koeficijent determinacije za navedene dvije varijable iznosi 5.34%.

Povezanost socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena samopercepcije

U *Tablici 2.* prikazani su koeficijenti korelacije između socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena samopercepcije.

Tablica 2. Koeficijenti korelacije između socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena samopercepcije (N=272).

r_s	Bliska prijateljstva	Socijalna prihvaćenost	Fizički izgled	Odnos s roditeljima	Moral	Romantični odnosi	Humor
Socijalna funkcija	.095	.070	.009	.121*	-.020	-.042	.154**

Napomena. * p<.05, ** p<.01

Subskale koje su pokazale statistički značajnu pozitivnu povezanost sa socijalnom funkcijom autobiografskog pamćenja su odnos s roditeljima i humor. Spearmanovi koeficijenti korelacije pokazuju statistički značajnu neznatnu povezanost. Varijable socijalna funkcija i odnos s roditeljima dijele 1.46% varijance, a varijable socijalna funkcija i humor dijele 2.37% varijance.

Razlike u razinama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije u funkciji spola

Rezultat Leveneovog testa homogenosti varijanci za varijablu metakognicija jest $F(1,270) = 0.225$, $p > .01$, za varijablu socijalna funkcija autobiografskog pamćenja $F(1,270) = 0.062$, $p > .01$, a za varijablu bliska prijateljstva $F(1,270) = 0.521$, $p > .01$.

Leveneov test homogenosti varijanci za sve tri varijable nije statistički značajan što znači da se varijance ne razlikuju statistički značajno te time nije narušena pretpostavka o homogenosti varijanci.

U *Tablici 3.* prikazana je deskriptivna statistika za studente i studentice za varijable metakognicija, socijalna funkcija autobiografskog pamćenja i bliska prijateljstva.

Tablica 3. Aritmetičke sredine, standardne devijacije, indeks relativnog varijabiliteta u postotcima i standardna pogreška aritmetičke sredine podijeljenih prema spolu (N=272).

Varijabla	Spol	*n*	*M*	*SD*	IRV	SD_M
Metakognicija	m	83	161.13	20.912	12.98	2.295
	ž	189	155.15	21.473	13.84	1.562
Socijalna funkcija	m	83	16.04	4.077	25.42	0.447
	ž	189	16.51	3.892	23.57	0.283

Bliska prijateljstva	m	83	2.76	0.622	22.54	0.068
	ž	189	3.01	0.656	21.79	0.048

Napomena. IRV – indeks relativnog varijabiliteta u postotcima, SD_M – standardna pogreška aritmetičke sredine

U *Tablici 4.* prikazani su rezultati t – testa kojim su ispitane razlike u razinama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije u funkciji spola.

Tablica 4. Rezultati t – testa za nezavisne uzorke za spolne razlike te veličina učinka za varijable metakognicija, socijalna funkcija autobiografskog pamćenja i bliska prijateljstva (N=272).

Varijabla	*ss*	*t*	*p*	*d*
Metakognicija	270	2.133	.034	0.28
Socijalna funkcija	270	-0.907	.365	0.12
Bliska prijateljstva	270	-2.994	.003	0.38

Napomena. ss – stupnjevi slobode

t – testom za nezavisne uzorke utvrđena je statistički značajna razlika između studenata i studentica za varijable metakognicija i bliska prijateljstva. Razina zabrinutosti veća je kod studenata nego kod studentica, dok studentice imaju više prosječne rezultate na mjeri samopercepcije bliskih prijateljstava. Studentice svoju vještinu ostvarivanja bliskih prijateljstava procjenjuju statistički značajno većom nego studenti. Nije pronađena statistički značajna razlika između studenata i studentica u socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja. Vrijednosti Cohenovog d – indeksa pokazuju kako su veličine učinka male, a navodi se kako veličina učinka koja iznosi 0.2 označava prekrivanje distribucija oko 85%, što znači kako postoji malo prostora za stvarne razlike između dvije distribucije (Petz, Kolesarić i Ivanec, 2012).

Rasprava

Ovim istraživanjem ispitala se povezanost između autobiografskog pamćenja, samopercepcije i metakognicije na uzorku studenata. Istraživanje je provedeno na 272 studenata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Na temelju prethodnih istraživanja očekivana je bila pozitivna povezanost između direktivne funkcije autobiografskog pamćenja i zabrinutosti te pozitivna povezanost između socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena

samopercepcije. Također, očekivalo se kako će studentice imati više rezultate nego studenti na mjerama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije Bliska prijateljstva.

Povezanost direktivne funkcije autobiografskog pamćenja i zabrinutosti

Kako bi se odgovorilo na prvi problem postavljen u istraživanju računala se povezanost metakognicije (zabrinjavajućih misli) i direktivne funkcije autobiografskog pamćenja. Prema prvoj hipotezi pretpostavilo se da postoji pozitivna povezanost između mjerenih varijabli. Prva hipoteza je potvrđena, a povezanost između dvije varijable je slaba. Utvrđeno je kako one osobe koje su zabrinutije i koje koriste zabrinutost prilikom rješavanja problema ili suočavanja više koriste direktivnu funkciju autobiografskog pamćenja koja im može pomoći da se prisjete prošlih iskustava te da odgovore na sadašnje brige. Prijašnja istraživanja podupiru ove nalaze. Zabrinutost uključuje i suočavanje kroz ruminaciju, a Gover (2011) je u svom istraživanju povezanosti ruminacije i funkcija autobiografskog pamćenja na uzorku studenata ustanovila kako su oni koji često ruminiraju izvijestili o učestalijoj uporabi direktivne funkcije autobiografskog pamćenja nego oni koji rijetko ruminiraju. Szabo i Lovibond (2002; prema Carlson i Markman, 2009) procjenjivali su pojavu sadržaja zabrinutosti te su pregledali dnevnike sudionika koji su sadržavali epizode zabrinutosti u razdoblju od tjedan dana i utvrdili su kako je 48% sadržaja zabrinutosti bilo povezano s rješavanjem problema, dok je 17% sadržaja uključivalo buduće negativne ishode, a 11% se moglo identificirati kao ruminacija koja se određuje kao negativni aspekt trenutačne ili prošle situacije ili same osobe.

Direktivna funkcija podrazumijeva korištenje pamćenja kao pomoć pri rješavanju problema. Pomoću autobiografskog pamćenja osoba uči o uspjesima i neuspjesima u prošlim događajima. To znanje priprema osobu na to kako će reagirati na trenutačne i buduće događaje koji su slični prošlim iskustvima. Ova funkcija također služi postavljanju ciljeva i odlučivanju je li osoba na pravom putu prema njihovom ostvarenju (Gover, 2011). Umjerena zabrinutost može biti normalni adaptivni proces koji se često koristi prilikom rješavanja problema. Ova funkcija zabrinutosti omogućuje osobi da očekuje i planira rješavanje budućih problema. Nepatološka zabrinutost može imati dvostruku korist, ona motivira pojedinca te pomaže u definiranju i razmišljanju kroz potencijalne probleme (Davey, 1994; prema Stöber, 1998). Smatra se kako zabrinutost predstavlja pokušaj uključivanja u mentalno rješavanje problema čiji su ishodi nesigurni, ali sadržavaju mogućnost jednog ili više negativnih ishoda (Borkovec

i sur., 1983; prema Khawaja i Chapman, 2007). I zabrinutost i kognitivno rješavanje problema uključuje apstraktno rezoniranje o problemima, i oboje se mogu pojaviti bez stvarne prisutnosti problema. Zabrinutost je definirana kao konzistentni pokušaji angažiranja u mentalnom rješavanju problema (Verkuil, Brosschot, Borkovec i Thayer, 2009).

Pozitivna vjerovanja o koristi zabrinutosti povećavaju motivaciju i analitičko mišljenje kod osoba koje su često zabrinute te im pomažu riješiti probleme i izbjeći neugodne ishode (Cartwright – Hatton i Wells, 1997). Stoga se vjerovanja o mentalnoj kontroli smatraju ključnima u nastanku patološke zabrinutosti. Navedena vjerovanja mogu doprinijeti razvoju problematične zabrinutosti na dva načina: prvo, pojedinci mogu pokušati ne kontrolirati svoje misli te postati skloni dugotrajnom ruminiranju, unatoč činjenici da postoje uspješne metode kontroliranja negativnih misli. Isto tako, takvi pojedinci mogu imati i vjerovanja o šteti koja nastaje kontroliranjem misli te će oni izbjegavati njihovo kontroliranje. I drugo, vjerovanja o nužnosti kontroliranja misli mogu dovesti do većih nastojanja obuzdavanja zabrinutosti, što tada može imati suprotni učinak (Cartwright – Hatton i Wells, 1997).

Važno je napomenuti kako je utvrđena korelacija između dvije varijable niska. Razlog tome može biti taj što se korištenje direktivne funkcije autobiografskog pamćenja odvija relativno automatski te zbog toga ona nije dovoljno zastupljena u upitnicima samoprocjene. S obzirom da je upotreba direktivne funkcije automatska, ona je i manje podložna svijesti pojedinca. Sudionici možda nisu u dovoljnoj mjeri povezali tvrdnje iz upitnika koje se odnose na direktivnu funkciju s njenom svrhom, odnosno s onim za što ju inače koriste u svakodnevnom životu. Razlog niske korelacije može biti i to što se autobiografsko rasuđivanje, tj. vještina povezivanja samopoimanja s različitim iskustvima, počinje razvijati i unaprjeđivati u odrasloj dobi, a s obzirom da su u ovom istraživanju sudjelovali sudionici mlađe odrasle dobi moguće je kako kod sudionika postoji još mogućnosti za razvoj ove vještine.

Povezanost socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena samopercepcije

Druga hipoteza postavljena u istraživanju djelomično je potvrđena. Od sedam domena socijalnih odnosa koje su mjerene Profilom samopercepcije za studente (Neemann i Harter, 2012), dvije su statistički značajno pozitivno, no nisko povezane sa socijalnom funkcijom autobiografskog pamćenja, a to su Odnos s roditeljima i Humor.

Jedna od funkcija pamćenja je i socijalna funkcija. Autobiografska sjećanja dijelimo s drugima i to dijeljenje predstavlja važan oblik socijalne interakcije koja povezuje ljude. Kvalitetan i ispunjen odnos djece s roditeljima ima funkciju socijalnog povezivanja. Dijeljenje autobiografskih sjećanja predstavlja važno iskustvo za roditelje i djecu što je ključno za sam razvoj pamćenja. Alea i Bluck (2003) provele su istraživanje o načinima na koji ljudi koriste svoje autobiografsko pamćenje. Muškarci i žene su izvijestili kako govore i razmišljaju o prošlosti kako bi održali socijalne odnose. Autobiografsko pamćenje pruža sadržaj za razgovor pa prema tome općenito olakšava socijalne interakcije (Cohen, 1998). Dijeljenje osobnih sjećanja također čini razgovor iskrenijim pa prema tome i vjerodostojnijim i uvjerljivijim te tako stvara prostor za podučavanje i informiranje drugih. U nekoliko je istraživanja (npr. Davis, 1999; Ross i Holmberg, 1992; Seidlitz i Diener, 1998; prema Pohl i sur., 2005) ustanovljeno kako se žene točnije ili živopisnije dosjećaju iskustava iz autobiografskog pamćenja nego muškarci. Nekoliko autora je predložilo da te razlike u autobiografskom pamćenju postoje zbog različitih načina na koji su dječaci i djevojčice socijalizirani u zapadnim društvima, osobito zbog načina nošenja s događajima koji su kod djece izazvali emocionalnu reakciju (Davis, 1999; Hudson, 1990; prema Pohl i sur., 2005). Dječaci češće i intenzivnije doživljavaju i izražavaju ljutnju od djevojčica, dok djevojčice češće nego dječaci doživljavaju i izražavaju tugu (Fivush, Brotman, Buckner i Goodman, 2000). U skladu s ovim nalazima, čini se kako majke i očevi koriste spolno specifične stilove pomoću kojih se prisjećaju uspomena sa svojom djecom. Na primjer, detaljnija obrazloženja i emocionalniji aspekti pronađeni su u raspravama s kćerima nego sa sinovima (Fivush, 1998). Time se predlaže kako se treba razlikovati obrazloženi ili razrađeni narativni stil od pragmatičnog narativnog stila, odnosno povezani od autonomnog stila (Nelson, 1993). Kada roditelji koriste obrazloženi ili razrađeni narativni stil oni govore o tome što se dogodilo, kada se dogodilo i s kim se određeni događaj dogodio. Oni proširuju djetetovo parcijalno dosjećanje, postavljaju dodatna pitanja kako bi naglasili detalje događaja te ispravili djetetovo sjećanje ukoliko je to potrebno. Pragmatični narativni stil roditelja odnosi se na instrumentalne izraze koji su bitni za trenutne aktivnosti. Takvi roditelji često ponavljaju ista pitanja, češće mijenjaju teme razgovora te ne zahtijevaju od djeteta da prepričava detalje događaja. Prema Davisu (1999; prema Pohl i sur., 2005) roditelji koriste oba stila kako bi komunicirali s djecom, ali preferiraju koristiti razrađeni stil u interakciji s kćerima, a pragmatični stil u interakciji sa sinovima.

Druga subskala socijalnih odnosa koja je statistički značajno pozitivno povezana sa socijalnom funkcijom je Humor.

Humor i smijeh su učestali u svakodnevnom životu i u različitim odnosima. Socijalna interakcija uključuje višestruke alate koji pomažu uspostavljanju bliskosti i prisnosti tijekom početnih interakcija. Većina odnosa koje ljudi uspostavljaju zahtijevaju određeni oblik iniciranja. Kada se osobe upoznaju bliskost se razvija kroz mehanizme kao što su razgovor ili zajedničke aktivnosti (Treger, Sprecher i Erber, 2013).

Smijeh je jedan od oblika komunikacije koji unaprjeđuje međusobno prihvaćanje i suradnju. Smijeh koji se pojavljuje nakon ili prati smijeh sugovornika ima potencijal pojačati uzajamno ugodna iskustva. Osim za prenošenje emocionalnih informacija o sebi, smijeh pobuđuje slične emocije kod drugih i prema tome ima funkciju socijalnog povezivanja. Provine (1993; prema Wilkins i Eisenbraun, 2009) je opažajući 1200 epizoda smijeha osoba koje su komunicirale u javnosti, primijetio da se smijeh najčešće pojavljivao tijekom rutinskih komentara, a ne kao odgovor na ispričanu šalu, što dodatno potvrđuje funkciju socijalnog povezivanja kod humora.

Ako smijeh ima funkciju socijalnog povezivanja, moguće je da služi i povećanju međusobnog sviđanja. Reysen (2006; prema Wilkins i Eisenbraun, 2009) je utvrdio kako su promatrači više ocijenili pojedince koji su se smijali na fotografijama i video isječcima na mjeri sviđanja od onih koji se nisu smijali te nije bilo važno je li smijeh bio iskren ili lažan. Također, pojedinci koji su imali iskren smijeh na fotografijama i video isječcima ocijenjeni su statistički značajno više na mjeri sviđanja nego pojedinci koji su imali neutralne ekspresije lica.

Utvrđene korelacije između dvije subskale socijalnih domena samopercepcije i socijalne funkcije autobiografskog pamćenja su vrlo niske. Razlog tome, a i razlog zašto ostale subskale koje se odnose na socijalne odnose nisu statistički značajno povezane sa socijalnom funkcijom može biti način na koji je Profil samopercepcije za studente konstruiran. Moguće je da se zbog količine i oblika pitanja u Profilu samopercepcije za studente sudionici nisu dovoljno poistovjetili s određenim tvrdnjama te zbog toga razlike nisu utvrđene, a statistički značajne korelacije su niske. Iako autorice Profila samopercepcije za studente navode kako ovakav oblik pitanja umanjuje davanje socijalno poželjnih odgovora, moguće je kako, s druge strane, smanjuje i stupanj poistovjećivanja s tvrdnjama upitnika. Prvi dio svake čestice u upitniku započinje s „neki studenti“, a drugi dio čestice s „drugi studenti“ i one se ne odnose na prvo lice jednine („ja“) te je zbog toga moguće kako se sudionici nisu u dovoljnoj mjeri poistovjetili s tvrdnjama ili se nisu mogli lako odlučiti koji dio tvrdnje ih bolje opisuje.

Spolne razlike na mjerama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije Bliska prijateljstva

Kao odgovor na treći problem u ovom istraživanju postavljena je hipoteza da postoji razlika u razinama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije Bliska prijateljstva kod studenata i studentica. Pretpostavilo se kako će studentice imati više rezultate na mjerama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije Bliska prijateljstva.

Prema rezultatima može se zaključiti kako je hipoteza potvrđena samo za socijalnu domenu samopercepcije Bliska prijateljstva. Na toj mjeri studentice se statistički značajno razlikuju od studenata, odnosno studentice su svoju vještinu za stvaranjem prijateljstava procijenile boljom, kao i to da imaju bliskog prijatelja s kojim mogu dijeliti osobne stvari.

Kao i prilikom revidiranja Profila samopercepcije za studente (Neemann i Harter, 2012) i na ovom uzorku je utvrđena statistički značajna razlika na subskali Bliska prijateljstva između studenata i studentica koje su imale više rezultate na toj subskali. Naime, Rutter (1985; prema Neemann i Harter, 2012) smatra kako je samopoštovanje kognitivni set koji suočavanje s različitim poteškoćama čini uspješnim. Taj kognitivni set je također moguće održavati kroz sigurne i stabilne socijalne odnose. Ono što je važno jest zadovoljstvo socijalnim odnosima, više nego učestalost ili raspon socijalnih kontakata. Ni sama dostupnost prijatelja ili rođaka nije toliko važna kao kvaliteta odnosa s drugim osobama i uživanje u tim odnosima. Ženska prijateljstva su intimnija nego muška. U usporedbi sa ženama, muškarci otkrivaju manje osobnih informacija i dobivaju manje osobne informacije od drugih. Muškarci su jednako otvoreni kao žene kada ne razgovaraju o intimnim temama poput hobija i sporta, no manje je vjerojatno kako će drugima govoriti o intimnim stvarima kao što je usamljenost i ljubav (Caldwell i Peplau, 1982). Pojedini autori smatraju kako ženska prijateljstva imaju terapeutsku komponentu jer uključuju intimnost i međusobno razumijevanje (Buhrke i Fuqua, 1987; prema Elkins i Peterson, 1993).

Subskale navedenog upitnika koje se odnose na socijalne odnose ispituju koliko su studenti vješti u iniciranju i održavanju socijalnih odnosa. U suštini, njima se nastoji ispitati sudionikova percepcija vlastitih kvaliteta. Dok se ove subskale odnose na percipirane vještine, Rutter (1985; prema Neemann i Harter, 2012) smatra kako je percipirana adekvatnost socijalnih odnosa, pa tako i prijateljstava, ta koja može zaštititi pojedince od mogućih poteškoća nastalih zbog smanjene sposobnosti suočavanja sa stresom. Na temelju toga, percipirana

samoadekvatnost je prediktivna za sposobnost suočavanja sa stresom te može imati ublažujući utjecaj na stres.

Na mjeri zabrinutosti studenti i studentice se statistički značajno razlikuju. Prema postavljenoj hipotezi pretpostavilo se da će studentice imati više rezultate na mjeri zabrinutosti, no prema rezultatima studenti su zabrinutiji, tj. imaju više zabrinjavajućih misli. Robichaud, Dugas i Conway (2003) utvrdili su kako su pozitivna vjerovanja o zabrinutosti bila više povezana sa zabrinutošću kod muškaraca nego kod žena. Moguće je da muškarci imaju više pouzdanja u svoje sposobnosti prilikom rješavanja problema, a oni koji su zabrinuti smatraju zabrinutost konstruktivnim alatom za rješavanje problema. Utvrđeno je kako pojedinci koji iskazuju visoku razinu zabrinutosti vjeruju da im zabrinutost pomaže u pronalaženju rješenja za njihove probleme i u prevenciji pojave budućih negativnih događaja (Roemer i Borkovec, 1993; prema Gosselin, Langlois, Freeston, Ladouceur, Laberge i Lemay, 2007). Zbog toga je moguće da muškarci imaju više pozitivnih vjerovanja o zabrinutosti prije nego što se zapravo počnu brinuti. U prijašnjim istraživanjima pronađeno je kako se zabrinutost smatra ženskom osobinom (Robichaud, Dugas i Conway, 2003) pa muškarci koji su zabrinuti možda svojoj zabrinutosti moraju pridodati određenu praktičnu svrhu kako se ne bi smatralo da posjeduju ženske karakteristike. Stoga oni u situaciji suočavanja s problemom, odnosno u situaciji zabrinutosti, češće biraju strategije rješavanja problema, dok žene češće ruminiraju, što posljedično vodi to toga da žene češće boluju od depresivnih simptoma (Nolen – Hoeksema, 1987). Također je ustanovljeno da muškarci imaju pozitivniju i manje negativnu problemsku orijentaciju nego žene (D'Zurilla, Maydeu – Olivares i Kant, 1998). Problemska orijentacija je kognitivni, bihevioralni i afektivni set pojedinca koji se javlja u situaciji kada je suočen s problemom i razlikuje se od stvarnih vještina vezanih uz rješavanje problema. Pojedinci koji imaju visoke rezultate na mjerama zabrinutosti ne pokazuju nedostatke u vještinama rješavanja problema u odnosu na one koje postižu niske rezultate na tim mjerama (Parkinson i Creswell, 2011). Problemska orijentacija može biti pozitivna i negativna. Pozitivna problemska orijentacija je kognitivni set koji uključuje shvaćanje problema kao izazova, vjerovanje u vlastite sposobnosti rješavanja problema, očekivanje pozitivnih ishoda i želju za ulaganjem vremena i truda potrebnim za rješavanje problema. Negativna problemska orijentacija je kognitivni set koji uključuje shvaćanje problema kao prijetnje, nedostatak povjerenja u vlastite sposobnosti rješavanja problema, očekivanje negativnih ishoda i sklonost uznemirenosti i frustraciji prilikom rješavanja problema. Pokazalo se kako su žene češće negativno problemski orijentirane nego muškarci (Dugas, Gagnon, Ladouceur i Freeston, 1998).

U socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja nisu ustanovljene spolne razlike. Ovaj nalaz podupire istraživanje Bluck i Aleae (2009) koje su ispitivale korištenje autobiografskog pamćenja u različitoj dobi kod muškaraca i žena. Muškarci i žene su izvijestili o jednakoj učestalosti korištenja autobiografskog pamćenja za sve tri funkcije. Također nisu utvrđene spolne razlike u sveukupnoj učestalosti razmišljanja i razgovaranja o prošlosti te u tendenciji da pamćenje ima specifične funkcije. Tendencija da pamćenje ima specifične funkcije nije se pokazala povezanom s crtama ličnosti osobe.

Prednosti, ograničenja i smjernice za buduća istraživanja

Kao prednost ovog istraživanja može se istaknuti upotreba upitnika Thinking About Life Experiences – TALE (Bluck i Alea, 2011) na hrvatskom jeziku. Upitnik je preveden i prvi put primijenjen na studentima druge godine preddiplomskog studija psihologije na Filozofskom fakultetu u Osijeku prije nego što je korišten u istraživanju. U ovom istraživanju ispitivana je direktivna funkcija autobiografskog pamćenja, iako se navodi kako je zapostavljena u literaturi zbog poteškoća s njezinom konceptualizacijom (odnosi li se samo na trenutno rješavanje problema ili na vođenje i planiranje budućeg ponašanja ili pak na oboje) te poteškoća s mjerenjem. Pillemer (1998) tvrdi kako je mjerenje direktivne funkcije osobito teško pomoću samoiskaza, jer je korištenje pamćenja u svrhu upravljanja budućnosti i rješavanja problema manje dostupno svijesti nego upotreba pamćenja u funkciji održavanja samopoimanja i socijalne funkcije.

Postoje određena ograničenja i nedostaci kod ovog istraživanja. Kao prvi nedostatak može se navesti nejednak broj muških i ženskih sudionika. Nedostatak ovog istraživanja je i nemogućnost utvrđivanja uzročno – posljedične povezanosti između autobiografskog pamćenja, samopercepcije i metakognicije. Postoje i određena ograničenja prilikom ispitivanja funkcija pamćenja jer odgovori u upitnicima ovise o metakognitivnoj sposobnosti osobe da točno procijeni koliko često koristi pamćenje za različite svrhe. Čak i u slučajevima kada se autobiografsko pamćenje koristi za rješavanje problema, operacije pamćenja su toliko uobičajene i automatske tako da ne moraju odmah biti identificirane pomoću introspekcije. Također, šire definirane funkcije (poput korištenja pamćenja prilikom donošenja odluka) mogu dovesti do različitih procjena učestalosti od funkcija koje su precizno definirane (poput korištenja pamćenja kada odlučujemo o lokaciji za sljedeći godišnji odmor).

U budućim istraživanjima predlaže se korištenje dodatnih varijabli kako bi se ispitalo kako bi muški i ženski sudionici rješavali probleme, na koji način bi pri tome razmišljali i kakav

ishod rješavanja problema bi bio u odnosu na njihovu razinu zabrinutosti. Moglo bi se ispitati utječe li razina zabrinutosti i negativna problemska orijentacija na učinak rješavanja problema. Također, predlaže se upotreba eksperimentalnog pristupa kako bi se ispitala kauzalna povezanost razine zabrinutosti i rješavanja problema. Ovo istraživanje je uključilo sudionike mlađe odrasle dobi. Međutim, pokazalo se kako se prevalencija zabrinutosti mijenja s dobi (Lindesay, Baillon, Brugha, Dennis, Stewart, Araya i Meltzer, 2006). Ustanovljeno je da prevalencija zabrinutosti opada s dobi te se može pretpostaviti kako spolne razlike u zabrinutosti mogu varirati i u odnosu na različite dobne skupine.

U području ispitivanja socijalne funkcije autobiografskog pamćenja bilo bi korisno uključiti socijalne varijable poput trajanja i kvalitete odnosa u kojem se odvija dijeljenje sjećanja, interakcije govornika i slušatelja, karakteristika govornika i razine odgovaranja i suosjećajnosti tijekom dijeljenja sjećanja kako bi se ispitao kontekst u kojem se odvija socijalno povezivanje. Moguće je kako svaka od navedenih varijabli utječe na intimnost, empatiju i na stupanj u kojem socijalna funkcija ima određenu korist.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost autobiografskog pamćenja, samopercepcije i metakognicije te utvrditi spolne razlike u razini zabrinutosti, socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije.

U istraživanju su postavljena tri problema. Kao odgovor na prvi problem postavljena je hipoteza prema kojoj se očekivala pozitivna povezanost zabrinutosti, odnosno metakognicije i direktivne funkcije autobiografskog pamćenja. Prva hipoteza je djelomično potvrđena zbog niske utvrđene korelacije. Kao odgovor na drugi problem, u drugoj hipotezi pretpostavilo se kako postoji pozitivna povezanost između socijalne funkcije autobiografskog pamćenja i socijalnih domena samopercepcije. Ova hipoteza je djelomično potvrđena, s obzirom da su sa socijalnom funkcijom statistički značajno pozitivno, no nisko povezane subskale Odnos s roditeljima i Humor. Kako bi se odgovorilo na treći problem, postavljena je i treća hipoteza prema kojoj se pretpostavilo kako će studentice za razliku od studenata imati više rezultate na mjerama zabrinutosti te socijalnoj funkciji autobiografskog pamćenja i socijalnoj domeni samopercepcije. Hipoteza je djelomično potvrđena, a spolne razlike su utvrđene na subskali Bliska prijateljstva, dok nisu utvrđene za socijalnu funkciju. Na mjerama zabrinutosti studenti su imali statistički značajno više rezultate nego studentice.

Literatura

Alea, N. i Bluck, S. (2007). I'll keep you in mind: The intimacy function of autobiographical memory. *Applied Cognitive Psychology*, *21* (8), 1091-1111.

Bandura, A. (1977). Self – efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, *84* (2), 191-215.

Baumeister, R. F. (1998). The self. U D. Gilbert, S. Fiske, i G. Lindzey (Ur.), *The handbook of social psychology* (680–740). New York, NY: Random House.

Bem, D. J. (1967). Self – perception: An alternative interpretation of cognitive dissonance phenomena. *Psychological review*, *74* (3), 183-200.

Beyer, S. (1998). Gender differences in self – perception and negative recall biases. *Sex Roles*, *38* (1-2), 103-133.

Bluck, S. (2009). Baddeley revisited: The functional approach to autobiographical memory. *Applied Cognitive Psychology*, *23* (8), 1050-1058.

Bluck, S. (2003). Autobiographical memory: Exploring its functions in everyday life. *Memory*, *11* (2), 113-123.

Bluck, S. i Alea, N. (2011). Crafting the TALE: Construction of a measure to assess the functions of autobiographical remembering. *Memory*, *19* (5), 470-486.

Bluck, S. i Alea, N. (2009). Thinking and talking about the past: Why remember?. *Applied Cognitive Psychology*, *23* (8), 1089-1104.

Bluck, S. i Alea, N. (2002). Exploring the Functions of Autobigraphical Memory: Why Do I Remember the Autumn?. U Webster, J. D. i Haight, B. K. (Ur.), *Critical advances in reminiscence work: From theory to application* (61-75). New York, NY: Springer Publishing Company.

Bluck, S., Alea, N. i Demiray, B. (2010). You Get What You Need. *The Act of Remembering*, 284-307.

Bluck, S., Alea, N., Habermas, T. i Rubin, D. C. (2005). A tale of three functions: The self – reported uses of autobiographical memory. *Social Cognition*, *23* (1), 91-117.

Bluck, S. i Levine, L. J. (1998). Reminiscence as autobiographical memory: A catalyst for reminiscence theory development. *Ageing and Society*, *18* (2), 185-208.

Brown, J. D. i Marshall, M. A. (2006). The Three Faces of Self – Esteem. U Kernis, M. (Ur.), *Self-esteem: Issues and answers* (4-9). New York, NY: Psychology Press.

Caldwell, M. A. i Peplau, L. A. (1982). Sex differences in same – sex friendship. *Sex Roles*, *8* (7), 721-732.

Carlson, C. L. i Markman, A. B. (2009). *Investigating normal and pathological variation in memory – based inhibition: An examination of worry, thought suppression, and stimuli characteristics*. Austin, TX: The University of Texas.

Cartwright – Hatton, S. i Wells, A. (1997). Beliefs about worry and intrusion: The Meta-Cognition Questionnaire and its Correlates. *Journal of Anxiety Disorders*, *11* (3), 279-296.

Cohen, G. (1998). The effects of aging on autobiographical memory. U Thompson, C. P., Herrmann, D. J., Bruce, D., Read, D. J., Payne, D. G. i Toglia, M. P. (Ur.),

Autobiographical memory: Theoretical and applied perspectives (105–123). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Cohen, G. i Conway, M. A. (2007). *Memory in the real world*. New York, NY: Psychology Press.

Crane, L., Goddard, L. i Pring, L. (2009). Specific and general autobiographical knowledge in adults with autism spectrum disorders: The role of personal goals. *Memory*, *17* (5), 557-576.

Davey, G. C. L., Hampton J., Farrell, J. i Davidson, S. (1992). Some characteristics of worrying: evidence for worrying and anxiety. *Personal Individual Differences*, *13* (2), 133-147.

Dugas, M. J., Gagnon, F., Ladouceur, R. i Freeston, M. H. (1998). Generalized anxiety disorder: A preliminary test of a conceptual model. *Behaviour research and therapy*, *36* (2), 215-226.

D'Zurilla, T. J., Maydeu – Olivares, A. i Kant, G. L. (1998). Age and gender differences in social problem – solving ability. *Personality and individual differences*, *25* (2), 241-252.

Elkins, L. E. i Peterson, C. (1993). Gender differences in best friendships. *Sex Roles*, *29* (7-8), 497-508.

Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London, UK: Sage publications.

Fivush, R. (2012). Subjective perspective and personal timeline in the development of autobiographical memory. U Berntsen, D. i Rubin, D. C. (Ur.), *Understanding autobiographical memory: Theories and approaches* (226-245). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Fivush, R. (1998). Children's recollections of traumatic and nontraumatic events. *Development and psychopathology*, *10* (4), 699-716.

Fivush, R., Berlin, L., McDermott Sales, J., Mennuti – Washburn, J. i Cassidy, J. (2003). Functions of parent – child reminiscing about emotionally negative events. *Memory*, *11* (2), 179-192.

Fivush, R., Brotman, M. A., Buckner, J. P. i Goodman, S. H. (2000). Gender differences in parent–child emotion narratives. *Sex roles*, *42* (3-4), 233-253.

Fresco, D. M., Frankel, A. N., Mennin, D. S., Turk, C. L. i Heimberg, R. G. (2002). Distinct and Overlapping Features of Rumination and Worry: The Relationship of Cognitive Production to Negative Affective States. *Cognitive Therapy and Research*, *26* (2), 179-188.

Gentile, B., Grabe, S., Dolan – Pascoe, B., Wells, B. E. i Maitino, A. (2009). Gender Differences in Domain – Specific Self – Esteem: A Meta-Analysis. *Review of General Psychology*, *13* (1), 34–45.

Gosselin, P., Langlois, F., Freeston, M. H., Ladouceur, R., Laberge, M. i Lemay, D. (2007). Cognitive variables related to worry among adolescents: Avoidance strategies and faulty beliefs about worry. *Behaviour Research and Therapy*, *45* (2), 225-233.

Gover, M. (2011). The Role of Rumination in the Function, Content and Affective Quality of Self – Defining Memories. *Psychology Honors Papers.* Paper 12, Connecticut College.

Habermas, T. i Bluck, S. (2000). Getting a life: the emergence of the life story in adolescence. *Psychological bulletin*, *126* (5), 748-769.

Josephs, R. A., Markus, H. R. i Tafarodi, R. W. (1992). Gender and self – esteem. *Journal of personality and social psychology, 63* (3), 391-402.

Kihlstrom, J. F. (2009). 'So that we might have roses in December': The functions of autobiographical memory. *Applied Cognitive Psychology, 23* (8), 1179-1192.

Khawaja, N. G. i Chapman, D. (2007). Cognitive predictors of worry in a non – clinical population. *Clinical Psychologist, 11* (1), 24-32.

Kolesarić, V. i Milić, M. (2014). Promjene metakognitivnih procesa (zabrinjavajućih misli) u studentskoj populaciji utvrđene „Upitnikom metakognicije". *Suvremena psihologija, 17* (2), 167-180.

Koller – Trbović, N. (1995). Razlike u samoprocjeni slike o sebi djece s aktivnim i djece s pasivnim oblicima poremećaja u ponašanju. *Kriminologija i socijalna integracija, 3* (1), 71-76.

Leary, M. R., Tambor, E. S., Terdal, S. K. i Downs, D. L. (1995). Self – esteem as an interpersonal monitor: The sociometer hypothesis. *Journal of personality and social psychology, 68* (3), 518-530.

Lindesay, J., Baillon, S., Brugha, T., Dennis, M., Stewart, R., Araya, R. i Meltzer, H. (2006). Worry content across the lifespan: an analysis of 16 – to 74 – year – old participants in the British National Survey of Psychiatric Morbidity 2000. *Psychological Medicine, 36* (11), 1625-1633.

Martin, L. L. i Tesser, A. (1996). Some Ruminative Thoughts. U Wyer, R. S. (Ur.), *Ruminative Thoughts* (1-49). New York, NY: Psychology Press.

Nader – Grosbois, N. (2014). Self – perception, self – regulation and metacognition in adolescents with intellectual disability. *Research in Developmental Disabilities, 35*, 1334 – 1348.

Najcer, K. (2005). *Povezanost samopoštovanja, religioznosti i emocionalne empatije*. Diplomski rad. Zagreb: Studij psihologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Neemann, J. i Harter, S. (2012). *Self-perception Profile for College Students: Manual and Questionnaires*. Denver, CO: University of Denver.

Neisser, U. (1988). Five kinds of self – knowledge. *Philosophical psychology, 1* (1), 35-59.

Nelson, K. i Fivush, R. (2004). The emergence of autobiographical memory: a social cultural developmental theory. *Psychological review, 111* (2), 486-511.

Nelson, K. (1993). The psychological and social origins of autobiographical memory. *Psychological science, 4* (1), 7-14.

Nolen – Hoeksema, S. (1987). Sex differences in unipolar depression: evidence and theory. *Psychological bulletin, 101* (2), 259-282.

Parkinson, M. i Creswell, C. (2011). Worry and problem – solving skills and beliefs in primary school children. *British Journal of Clinical Psychology, 50* (1), 106-112.

Petz, B., Kolesarić, V. i Ivanec, D. (2012). *Petzova statistika*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Pillemer, D. (2003). Directive functions of autobiographical memory: The guiding power of the specific episode. *Memory, 11* (2), 193-202.

Pillemer, D. B. (1998). *Momentous events, vivid memories*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Pillemer, D. B. i Kuwabara, K. F. (2012). Directive functions of autobiographical memory: theory and method. U Berntsen, D. i Rubin, D. C. (Ur.), *Understanding autobiographical memory: Theories and approaches* (181-202). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Pohl, R. F., Bender, M. i Lachmann, G. (2005). Autobiographical memory and social skills of men and women. *Applied Cognitive Psychology*, *19* (6), 745-759.

Robichaud, M., Dugas, M. J. i Conway, M. (2003). Gender differences in worry and associated cognitive – behavioral variables. *Journal of anxiety disorders*, *17* (5), 501-516.

Rubin, D. C., Schulkind, M. D. i Rahhal, T. A. (1999). A study of gender differences in autobiographical memory: Broken down by age and sex. *Journal of Adult Development*, *6* (1), 61-71.

Segerström, S. C., Tsao, J. C. I., Alden, L. E. i Craske, M. G. (2000). Worry and Rumination: Repetitive Thought as a Concomitant and Predictor of Negative Mood. *Cognitive Therapy and Research*, *24* (6), 671–688.

Stöber, J. (1998). Worry, problem elaboration and suppression of imagery: The role of concreteness. *Behaviour research and therapy*, *36* (7), 751-756.

Swann, W. B. i Read, S. J. (1981). Self – verification processes: How we sustain our self – conceptions. *Journal of Experimental Social Psychology*, *17* (4), 351-372.

Taylor, S. E. i Brown, J. D. (1988). Illusion and well – being: a social psychological perspective on mental health. *Psychological bulletin*, *103* (2), 193.

Treger, S., Sprecher, S. i Erber, R. (2013). Laughing and liking: Exploring the interpersonal effects of humor use in initial social interactions. *European Journal of Social Psychology*, *43* (6), 532-543.

Tulving, E. (2002). Episodic memory: From mind to brain. *Annual review of psychology*, *53* (1), 1-25.

Verkuil, B., Brosschot, J. F., Borkovec, T. D. i Thayer, J. F. (2009). Acute autonomic effects of experimental worry and cognitive problem solving: Why worry about worry?. *International journal of clinical and health psychology*, *9* (3), 439-453.

Wells, A. (2000). *Emotional Disorders and Metacogniotion, Innovative Cognitive Therapy.* New York, NY: John Wiley & Sons.

Wells, A. i Carter, K. (1999). Preliminary tests of a cognitive model of generalized anxiety disorder. *Behaviour Research and Therapy*, *37* (6), 585-594.

Wells, A. i Mathews, G. (1996). Modelling cognition in emotional disorder: the S – REF model. *Behaviour Research and Therapy*, *32*, 867–870.

Wilkins, J. i Eisenbraun, A. J. (2009). Humor theories and the physiological benefits of laughter. *Holistic nursing practice*, *23* (6), 349-354.